

ETNİK ARNAVUTLARIN ARNAVUTLUK DIŞ POLİTİKASINDA ETKİSİ

Erjada PROGONATI*

Özet

Balkanlar'da yaşayan etnik Arnavut nüfusu bugün Arnavutluk ve Kosova'da mutlak çoğunluğunu ve Arnavutluk'un diğer komşu ülkelerinde (Karadağ, Sırbistan, Makedonya ve Yunanistan) önemli azınlık kesimini oluşturmaktadır. Bu ülkelerde yaşayan Arnavutlar, Soğuk Savaş Döneminden sonra Arnavutluk Devletinin dış politikasını etkilemektedir. "Büyük Arnavutluk" olarak da bilinen Arnavutların ulusal birliği fikri, Osmanlı-Rus savaşı (1877-1878) ve Balkanlarda siyasi sınırları belirlenen 1878 Berlin Antlaşması'ndan sonra Arnavut vatanseverler tarafından tasarlanan bir siyasi proje olarak da bilinir. Bu yüzden de bugün yabancı olmayan bu proje Arnavutluk'un dış politikasında en yoğun şekilde yer almaktadır. Kosova bağımsızlığını kazandıktan sonra Arnavutluk Devleti, Balkanlarda yaşayan Arnavut varlığına karşı komünizm döneminde sürdürdüğü izolasyonist politikasından sapmıştır. Arnavutluk Devleti komşu ülkeleriyle ekonomik işbirliğini artması ve engellerin kaldırılmasıyla Balkanlar'da Arnavut varlığına karşı entegrasyon sürecin başlangıcını işaret etmiştir. İşte bu makalede dış Arnavutların özellikle Soğuk Savaş döneminden sonra gösterdiği faaliyetler; Arnavutluk Devlet'in bu hareketlere karşı tarafsız kalmayı ve bu yönde dış politikasının şekillendiğini izah edilecektir. Başka bir deyişle Balkanlar'da sınırların değiştirebilecek bir Arnavutluk Devletleri Federasyonun ihtimalini analiz etmeye çalışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Etnik Arnavutlar, Arnavutluk Dış Politikası, Kosova, Makedonya, Yunanistan

Abstract

The ethnic Albanian population living in the Balkans today establishes the absolute majority in Albania and Kosovo and composes an important part of the minorities in their neighboring countries (Montenegro, Serbia, Macedonia and Greece). Albanians living in these countries started to affect the foreign policy of Albania after the Cold War era. The idea of nationalism, also known as the goal of "Greater Albania", is a political project designed by the Albanian patriots since the Ottoman-Russian War (1877-1878) and the Treaty

---

* Dr., Yıldırım Beyazıt Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Uluslararası İlişkiler Bölümü. adaprog10@yahoo.it

of Berlin (1878), when political borders were roughly defined in the Balkans. Therefore, this project is not unfamiliar today and has an intense impact in Albania's foreign policy. After the proclamation of the independence of Kosovo, Albania abdicated the isolationist policy pursued during the Communist period towards the Albanians living in the Balkans. Albania increases economic cooperation with neighboring countries and removes obstacles to the Albanians in other Balkan countries. This has marked beginning of an integration process. In this article, we will examine Albanian activities especially in the post Cold War era, the Albanian government's unbiased stance towards these movements and the shaping of its foreign policy in this direction. In other words, the possibility of the creating an Albanian States Federation that could change status quo and borders in the Balkan will be analyzed.

Keywords: Ethnic Albanians, Albanian Foreign Policy, Kosovo, Macedonia, Greece.

Arnavut nüfusu birkaç Balkan ülkesinde mevcuttur. Mevcudiyetleri bölge istikrarına/istikrarsızlığına önemli bir faktördür. Bu durumun böyle olması "Arnavut Sorunu"ndan başlamaktadır. "Arnavut Sorunu", 19. yüzyılın son döneminde ortaya çıkmıştır. 1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı sonrasında imzalanan Ayastefanos ve 1913 Berlin Antlaşmaları ile Arnavutların yaşadıkları bazı yerlerin Balkan Devletlerine bırakılması Arnavut ulusal hareketinin çıkış noktası olmuştur.

19. yüzyıl sonunda Arnavutların işgalci Balkan devletlerine karşı direnişi ve özellikle Karadağ'a karşı kazandığı başarıları, kurdukları Prizren Arnavut Birliği'nin (1 Temmuz 1878) gücünü göstermesi açısından önemlidir. Arnavut sorunu, ilk kez Berlin Antlaşması sonrasında Avrupa kamuoyunun gündemine gelmiştir. Arnavut Birliğinin ortaya koymuş olduğu "özerklik" fikri ve bu özerkliğin temel ilkeleri Arnavut ulusçularının hareket noktası olmuştur.

Balkan Savaşı başladıktan kısa bir süre sonra 28 Kasım tarihinde İsmail Kemal Bey Arnavutluk'un bağımsızlığını ilan etmiş, Büyük Devletler de 1913 Londra Antlaşması ile bunu tanımışlardır. Ancak bağımsız Arnavutluk etnik Arnavutluk ile kıyaslandığında çok dar sınırlara sahipti. Arnavutların yaşadığı toprakların önemli bir kısmı Balkan devletleri arasında paylaşılmıştı. Bugünkü "Arnavut Sorunu"nun kökeni, 1878 yılındaki Berlin ve 1913 Londra Antlaşmaları ile Arnavutların yoğun olarak yaşadıkları toprakların Büyük Devletlerin desteği ve onayı ile Balkan devletleri arasında paylaşılmış olmasıdır. Şöyle ki Balkanlarda yaşayan 6 milyon Arnavut'tan sadece 3,3 milyonu Arnavutluk topraklarında yaşarken diğerleri komşu ülkelerde yaşamaktadır. Böylece Arnavutların Balkanlar'da bulunduğu ülkeler: Makedonya, Kosova, Karadağ ve Yunanistan olarak sayılabilir.

Soğuk Savaş sonrasında Arnavutluk dışında kalan Arnavutlar irredentist emellerin çatıştığı en kritik coğrafyalarda yaşamalarından dolayı dünya kamuoyunun en fazla ilgisini çeken uluslardan biri haline gelmiştir. Arnavut milliyetçiliği, Soğuk Savaş sonrası milliyetçiliğin gelişimi açısından ilginç bir örnek olma özelliği taşımaktadır. Bugün Kosova, Makedonya, Yunanistan ve Karadağ'da yaşayan Arnavutlar arasında hızla yayılan bu milliyetçilik dalgası "Arnavut Sorunu"nu dünyanın gündemine taşımıştır. Arnavut diasporasının en önemli özelliklerinden birisi: sivil toplum aktörden etkin bir siyasi aktöre dönüşmesidir. Genellikle diasporalar çeşitli nedenlerden dolayı ana ülkede yaşayan vatandaşlardan daha fazla milliyetçi olma eğilimindedir, çünkü:

1. Ana vatandan ayrı bir coğrafyada istikamet eden diaspora daha güçlü milli duygular beslemektedir.

2. Diaspora duygusalılıklarını ana ülke ile dayanışma göstererek siyasi aktivizm şeklinde ortaya koymaya eğilimlidir. Bu tür siyasi aktivizm oldukça verimli ve bir devletin uyguladığı dış politikasından çok daha partizan olabilir.

20. yüzyılın başlarında "Arnavutluk sorunu" daha belirgin hale gelmesiyle Avrupalılar arasında yoğun bir şekilde tartışılmaya başlamıştır. Bu "sorunun" yoğunluğunu ortaya koyan en önemli olaylar özellikle, NATO'nun 1999 yılında Yugoslavya'ya girmesi ve 2001 yılında Sırbistan ve Makedonya'da yaşanan sorunlardır. Bu yüzden de 1999 yılından itibaren etnik Arnavutlar arasındaki dayanışma, onların bir çatı altında birleşmeleri fikrine dayanmaktadır.

Etnik Arnavutların 20. yüzyılda daha fazla hareketlenmeleri ister istemez Arnavutluk Devleti'nin dış politikasını etkilemektedir. Başka bir deyişle, Arnavut diasporası, Arnavutluk devletinin de-facto dış politikasının etkin bir aktörüdür. Onlar Arnavutluk sınırların dışında bulunmalarına rağmen, önemli ölçüde Arnavutça dilini korumuştur. Dolayısıyla dil, Arnavutluk'un milli kimliğini ve birliğini koruyacak en önemli unsurdur. Ayrıca üç farklı dinin Arnavutluk'ta değişik kesimler arasında sorun yaşanmadan halen bulunması, din faktörünün ülke bütünlüğüne engel olmayacağını göstermektedir.

Bu makalede, Arnavut diasporasının siyasi aktivizmini Arnavutluk dış politikasındaki etkisini ve de Arnavutluk devletinin Balkanlar'da Arnavut varlığına yönelik politikasını analiz etmeye çalışılacaktır. Kosova, Makedonya ve Yunanistan'da yaşayan Arnavutların yeri ve onların Arnavutluk devleti ile ne derecede bağlı olduklarını, Tiran hükümetinin etnik Arnavutlara karşı tavrı ve şekillendirdiği dış politikasının ne yöne değiştiği ele alınacaktır. Bu çalışma uluslararası ilişkiler disiplini içerisinde geliştirilecektir. Bu açıdan Arnavutların bir çatı altında toplanma ihtimalini entegrasyon teorisi çerçevesinde açıklanmaya çalışılacaktır.

Entegrasyon Teorisi

Entegrasyon kuramcilarına göre, çok çeşitlilik arz eden ulusal egoların bastırılarak ulusların geniş kapsamlı birimler içinde bir araya gelmeleri, dünyada sürekli barışı sağlamanın ön koşuludur. Global düzeyde olmasa bile bölgesel düzeyde entegrasyonun koşullarını araştıran çeşitli çalışmalar yapılmıştır. Entegrasyon araştırmacıları, bölgesel entegrasyonu, daha geniş kapsamlı entegrasyona yönelik bir geçiş devresi olarak mümkün görmektedirler. Deutsch, bir "güvenlik toplumunun" (Kelstrup 2004:106-116) oluşum koşullarını araştırmaktadır ki bu, birimler arasında savaşın devre dışı bırakıldığı bir siyasal strüktürdür. Haas, ekonomik entegrasyondan siyasal entegrasyona geçiş aşamasında önemli olan entegrasyon süreçlerini inceler. Etzioni ise, entegrasyonun gerçekleşebileceği çeşitli alanların karşılıklı bağımlılıklarına ilgi duymaktadır. Ayrıca bunlara göre, bir kere, tek tür bir bütünleşme modeli yoktur. Söz konusu olan, somut durumlara göre, kurulum süreci değişen bir birleşme zinciridir.

Devletlerarası bütünleşme sürecini kapsayan federe devletler örneğinde, federe birimlere az veya çok genişlikle tek başlarına hareket olanağı bırakmakla beraber, merkezi politik bir güç de yaratmaktadır. Sıkı bir birleşmeyi öngören federal birlikte, ayrı devletler kolektif bir devlet halinde bir araya gelmektedir. Federe devletler yapılarında yer alan ülkeler, konfederasyonun aksine, birçok konuda egemenlik haklarından vazgeçmek zorundadırlar.

"Federatif kurumların oluşumuna götüren süreç" uluslararası düzeyde gözetilen hukuk normlarına işlerlik kazandırılması anlamına gelebilir. Halk kitlelerinde ya da elit tabakada görülen siyasal bilinç değişmesi de bir tür entegrasyon sayılabilmektedir.

Siyasal ve ekonomik birlik arasında sürekli ve doğrudan bir ilişki olmaktadır. Ekonomik entegrasyondan siyasal entegrasyona geçişi birkaç koşula bağlıdır. Böylece, bir entegrasyon sürecinin çeşitli dönemlerinde etkili olan üç ayrı değişken grubu vardır:

1. "Arka plan değişkenleri" olarak bilinen potansiyel üye devletlerin büyüklüğü, bu devletler arasındaki mevcut transaksyonların birbiriyle bağlantısı, plüralist toplumsal strüktürlerin hacmi ve ulusal elit kesimin bütünleyiciliğidir.

2. Bölgesel entegrasyon önceliğinde hükümetlerin aynı ya da benzer hedeflerinin derecesi ile bir bölgesel organa verilen gücün derecesi vurgulanmaktadır.

3. Entegrasyonun gerçek varlığı, yani ekonomik kararlardan siyasal kararlara geçişi ortaya koyacak değişkenler: bölgesel sorunlara ilişkin kararların işbirliği düzeyinde alınıp alınmadığı, bölge içi anlaşmaların artıp artmadığı ve bölgedeki ulusal hükümetlerin uyumsuzlukların çözümünde gösterecekleri yeteneklerdir (Erol 1999:31).

Entegrasyon hareketlerinin temel amacı olmasa bile, siyasi yakınlaşma ekonomik entegrasyonun can alıcı noktalarının başında gelir ve iyi bir ekonomik bütünlük için, aynı zamanda siyasi yakınlaşma ve bunu dünya çapında ortak çıkarlara oturtma da önemlidir. Haas'a göre önceleri salt işlevsel olan entegrasyon, siyasal entegrasyona dönüşecektir; ve o bunu "spill-over" kavramı ile ifade etmektedir.¹ Bu dönüşümün çeşitli alanlardaki işlevsel entegrasyonun, sıkı çıkar birliğinin de etkisiyle daha başka alanlara doğru gelişmesi yoluyla gerçekleşeceğine inanılmaktadır. Bir başka deyişle, ekonomik entegrasyon sürecinin sonunda bir siyasal topluluk oluşacaktır. Entegrasyonun bir siyasal güç olarak ortaya çıkması için Deutsch, ulusal halkların bazı talepler ileri sürerek bunların karşılanmasını istemeleri gerektiğini belirtir. Bu arada siyasal elitlere ve liderlik kadrosuna önemli görevler düşer (Erol 1999:38).

Bugün yaşayan entegrasyonlarda, siyasi bir bütünlüğe ulaşılması henüz mümkün olmamışsa da, geçmişte Alman gümrük birliğinin sağlanmasıyla bunun dönüştüğü siyasi bütünlük ve Birleşik Almanya'nın doğması önemli bir örnek olarak tarihe mal olmuş bir gelişmedir. Unutmamak gerekir ki, siyasi bütünlüğün, ortak tarihi ideallerden destek ve hız almadıkça gerçekleşmesi oldukça zordur. Yine politik birleşmenin koşulları, her şeyden evvel, ortak politik değerlerin varlığına ve psikolojik faktörlere bağlıdır; birleşme girişiminin birimleri, birbirlerinin yatınlıklarını ve tepkilerini önceden görebilecek şekilde karşılıklı bir tanış içinde olmalıdırlar. Birleşme, çoğunluğun lehine olmalı, aralarında yoğun bir mal; insan ve fikir alışverişi ve iletişimi de bulunmalıdır. Başka bir deyişle, bir ekonomik entegrasyon ortak geçmişe ve iktisadi çıkarlara birlikte bir arada dayanmadıkça, siyasi bütünlüğe ulaşmayı kağıt üzerinde bir anlaşma olarak kalma ihtimali yüksektir.

Kosova-Arnavutluk İlişkileri: İki Devlet Bir Millet

Kosova'nın nüfusunun ezici bir çoğunluğu (% 90 oranında) Arnavutlardan oluşmaktadır. Buna karşın eski Yugoslavya anayasasında bir cumhuriyet olarak değil, Sırbistan'a bağlı özerk bir bölge olarak kabul edildi. Arnavutlar bu durumdan daha başlangıçtan itibaren hoşnut olmadılar ve bunu değiştirmek için ellerinden geleni yaptılar. Tito döneminde özerklik yetkilerinin genişletilmesine rağmen, Kosova'ya cumhuriyet statüsü verilmedi. Tito'nun ölümünden sonra Arnavutlar cumhuriyet statülerinin kabulü için yeniden harekete geçtiler. Arnavutların talepleri Sırp'ların yoğun tepkisine yol açıyordu (Bandow 2000:31-43). Bu gelişme iki ülkenin milliyetçiliğini karşı karşıya getirdi. Başka bir deyişle, Kosova sorununun temelinde, bu toprakların Balkanlardaki iki büyük milliyetçi projenin çatışma alanı olmasında yatmaktadır. Hem "Büyük Sırbistan" hem de "Büyük Arnavutluk" fikri

---

¹ Erol, a.g.e., s. 38.

üzerinde vazgeçilmez unsur olan Kosova sorunu uluslararası toplum nezdinde “Arnavut Sorunu”nun ayrılmaz bir parçası olarak görülmektedir.

Kosova'nın özerkliğine son veren Miloseviç Arnavutlara yönelik yoğun bir baskı uygulamaya başladı. Bu baskıya tepki olarak gelişen Kosova Kurtuluş Ordusu (UÇK-Ushtria Çlirimtare e Kosoves) Kosovalı Arnavutları milliyetçiliğinin önemli bir simgesi haline geldi. Kosova'da 1998 yılı sonlarında Sırp baskısının sonucunda yaşanan “Arnavut Göç Dalgası” bütün dünyanın büyük tepkisine yol açmıştır. Bosna Krizinde yavaş davranarak büyük tepki toplayan ABD ve AB bu kez daha aktif bir politika izlemeye kararlıydı. NATO öncülüğünde 1999 yılı bahar aylarında başlayan operasyon sonucunda Kosova BM denetimine alındı ve Sırp güçleri bölgeyi terk etmek zorunda kaldı (Samancı 2009:135). Fakat bu aşamadan sonra Kosova'nın nihai statüsünün ne olacağı konusunda bir karara varılamaması sorunun siyasi çözümü, askeri çözüm kadar kolay olmayacağını göstermektedir. Kosova Arnavutları, 2005 yılı içerisinde kendilerinin daha önce ilan ettikleri cumhuriyetin tanınmasını beklemiştir. Uluslararası arenada Kosova'nın bağımsızlığının tanınmasının Balkanlarda yeni çatışmalara yol açabileceği konusunda endişeler vardı. Buna rağmen Kosova, 17 Şubat 2008'de bağımsızlığını ilan etmiştir. Bu tarihten sonra Arnavutlar için yeni bir süreç başlamıştır.

Bağımsızlığını ilan ettikten sonra Kosova hükümetin en önemli hedeflerinden birisi, statüsünü uluslararası arenada güçlendirmek olmuştur. Kosova Cumhuriyeti uluslararası arenada tanınma konusunda çeşitli çalışmalar yapmaktadır. Arnavutluk hükümeti de bu yönde Kosova'yı desteklemektedir. Başka bir deyişle Arnavutluk devleti, Kosova'nın vazgeçilmez önemini değerlendirerek onun uluslararası arenada tanınması ön planda tutmuştur. Kosova'nın bağımsızlığı birçok devlet tarafından tanınmaya başladığı zaman değişik çevrelerce Balkanlarda yeni çatışmalar olabileceğini tahmin edilmiştir.

Bağımsızlığı ilan ettiği günden bu yana Priştina hükümeti, büyük bir hızla Batı dünyasına entegre olmaya çalışmaktadır. Avrupa Birliği hedefi mevcut hükümetin ajandasında en üst sırada yer almaktadır. Bu yüzden de bu noktada, Kosova'nın kaderi, Sırbistan kaderinin ikizidir. Her iki ülke AB'ye entegre olmaya çalışmaktadır ancak aralarında sorunlarını çözene kadar onların AB üyeliği uzak görünüyor. Dolayısıyla Kosova Cumhuriyetin varlığı Sırbistan'ın düşman sınır ülkesi olarak kalamayacaktır. Sırbistan ve Kosova arasında yapılan müzakereler nihai bir çözüme kavuşması gerek. Sırbistan'ın sorun ettiği Mitrovica'da yaşayan Sırp kesimini Kosova hükümeti alternatif çözümlerde bulunmalı. Sırbistan hükümeti ise, Kosova'nın bağımsız statüsünü de kabullenmeli. Uzlaşmadan kaçarak her iki ülke de AB entegrasyon süreçleri ile ilgili aynı şekilde büyük kayıplara uğrayacaktır.

Avrupa Birliği'nin Kosova'daki kurumlarından biri EULEX varlığının ciddi tartışma konusu halinde olduğu gerçeği göz önüne alındığında Kosova'nın halen daha bu hedefleri yolunda attığı adımlar yeterli olamayacaktır

(http://www.setimes.com/cocoon/setimes/xhtml/en_GB/features/setimes/features/2012/11/07/feature-02, 23.01.2013) Öbür taraftan, Ablin Kurti önderliğinde “Self-Determinasyon” ilkesini savunan Vetevendosje hareketi genç nüfus tarafından büyük ilgi toplamıştır. Vetevendosje temsilcilerine göre Kosova'nın yerel seçimlerden daha çok parlamento seçimlerine gitmesi gerekmektedir. Çünkü Kosova'nın yerel seçimlere gitmesi ile birlikte Kosova'da yaşayan Sırp'ların da oy kullanması ile Kosova'nın merkezi bir devlet olma özelliğine sahip olamayacağına inanıyorlar. Tam aksi olur ve sadece Arnavutlar oy kullanırsa bu kez Sırp'ların yaşadığı yerlerin onlara ait olduğunun yasallaşacağına inanıyorlar. (http://www.academia.edu/204588/Buyuk_Arnautluk, 15.01.2013)

Bunun karşısında ise çok büyük bir problem bulunmakta. Kosova'nın bağımsızlığa gittiği yol olan Athissari planında Kosova multi-etnik bir ülke olarak tanımlanmakta. Bu durumda Kosovalı bir milletten bahsedilebilir mi? “Büyük Arnavutluk” fikri gerçek bir dayanağı var mı yoksa siyasi irade açısından uygulanabilir bir hipotez midir? Kosova'nın nüfus yapısında ezici çoğunluğu (%90) Arnavutlar oluşturuyor. (<http://www.anlayis.net/edergi/texts.aspx?dergiid=48>, 17.12.2012) Kosova'nın bu etnik yapısı, Kosova-Arnavutluk arasındaki ilişkileri yansıtmak için önemli bir faktör olarak değerlendirilebilir bu yüzden de Kosova'nın etnik yapısı Arnavutluk devletinin dış politikasındaki etkisi büyüktür. İkinci soru ile ilgili birkaç değerlendirmede bulunulacaksa daha açık bir tablo çizilebilir. “Büyük Arnavutluk”, Arnavut ulusunun tarih sahnesinde daha önce sahip olduğu coğrafyanın tekrar bir Arnavut devleti kurma idealidir. Bu açıdan “Büyük Arnavutluk” olarak kullanılan terim yanlış olduğunu düşünülmektedir. Bu ideoloji, Arnavutluk'un aslında haksız yere toprak taleplerinde bulunduğu hissini uyandırmaktadır. Bu terim yerine “Doğal Arnavutluk” terimi kullanılması daha uygun görünmektedir. Böylece, kendilerinin “İliryalıları”ın torunlarını olduğu tezi ile birlikte bu ideale olan inançlarını güçlendiren milliyetçi Arnavutlar, Makedonya'nın Tetova, Kumanova, Gostivar, Struga şehirleri ve başkent Üsküp'ün de bir kısmını içinde barındıran topraklar ile birlikte Kosova'nın tamamı ve Sırbistan'ın bir kısmının da içinde olduğu coğrafyada tek egemen güç olarak kendilerini görmek istiyorlar (<http://www.tuicakademi.org/index.php/yazarlar1/34-burak-yalim/61-buyuk-arnavutluk-guncel-bir-gercek-mi-gelecek-hayali-mi>, 15.01.2013)

Kosova'nın kuzeyinde ve bugün itibarıyla Sırbistan sınırları içerisinde olan ve Preşeva vadisinde yer alan Medvedja, Bujanovac ve Preşeva şehirlerindeki Arnavutların Kosova'ya benzer bir şekilde bağımsızlık kazanmak istemeleri bölgede durumu etkiliyor. Medvedja, Preşeva ve Dujanovac şehirlerinde demografik yapının Arnavutların lehine olduğu gerçeği göz önünde bulundurulduğunda Arnavut milliyetçileri Preşeva Vadisi için Kosova benzeri bir stratejiyi rehber olarak kullanmamaları için herhangi bir neden yok. Demografik yapı üzerinden başlatılacak bağımsızlık bölge ku-

rumlarının da yasal bir zemine oturması ile birlikte Kosova'nın geldiği noktaya gelerek düşük ağırlıklı çatışmalara yol açması düşük bir ihtimal değil. Çatışmaları takip eden süreçte ise planın, tıpkı Kosova'da olduğu gibi uluslararası toplumun desteğini almak ve belirli bir sürenin ardından bağımsızlığa kavuşmak olduğunu görünüyor.

Kosova-Arnavutluk ilişkilerin geleceği, "Arnavut sorunun" gidişatı için önemli ve belirleyici bir etken olarak değerlendirilmektedir. Bütünün parçaları olan iki Arnavut devleti "Arnavut sorunun" çözümüne yönelik hareket etmeli. Çözüme, basamaklı bir şekilde varılacağını düşünülmektedir. Entegrasyon teorilerine uygun bir çözüm sadece "Arnavut sorunu" değil aynı zamanda bölgeyi ve uluslararası arenaya istikrar getirecektir. Bu durumda, AB modelini örnek alarak, iki ülke arasında insanların serbest dolaşımı ilk basamak olarak değerlendirilmeli.

İkinci adım, iki ülke arasında bir anlaşma imzalanarak pan-Arnavutları kapsayacak tek pazar oluşturulmalı. Böyle bir durumda, Arnavutların ekonomisi olumlu etkilenip daha yüksek bir refah düzeyine ulaşılacaktır. Tek pan-Arnavutluk pazarı başlangıçta sorunlar yaratabilir ancak, öncelikle gümrük ve maliye politikalarının iyi bir şekilde koordine olduğu sürece bu sistemden avantajlar sağlanacaktır.

Üçüncü olarak, iki Arnavut devletin mevzuatlarında ortak pazar ve ekonomik koordinasyonu, her iki tarafın bireyleri tüm ekonomik (yatırımlar, ihaleler, gayrimenkul, mal ve hizmet satışları bankacılık işlemleri gibi) ya da başka alanların faaliyetlerde eşit muamele sağlanmalı. Ama her şeyden önce, yasa ve yönetmelikler Avrupa modellerine göre uyumlu olmalıdır. Bu süreç, ekonomik kalkınma ve sosyal etkileri, organize suçları azaltacaktır ve AB'ye entegrasyonunu hızlandıracaktır.

Dördüncüsü, iki ülkenin dış politikaları örtüşmeli, üçüncü ülkelere karşı benzer politika üretmeli ve de aynı çıkarlar için hareket etmeli. Ayrıca iki ülkede, eğitim ve kültür kaynakları, farklı düzeyde alınan diplomalar da aynı olmalı. Bunlar Arnavutluk ve Kosova dışında yaşayan Arnavutlar için de geçerli olabilir (<http://unpan1.un.org/intradoc/groups/public/documents/untc/unpan014972.pdf>, 23.12.2012)

Ancak Arnavut milliyetçilerinin planları içinde bazı eksikler bulunduğunu unutmamak gerekir. Öncelikle halen daha Kosova'nın tam anlamıyla bağımsız olmadığı gerçeği ve de yukarıda bahsedilen Mitrovica'nın ikiye bölünmüşlüğü göz önüne bulundurulmalı. Halen Kosova'nın problemleri sürerken "Büyük Arnavutluk" ideali gerçek olmaktan çok şu anda bir hayalden bahsetmek daha olası bir durumdur.

Makedonya'daki Arnavutlar ve Arnavutluk Dış Politikasına Etkisi

Arnavutluk Devleti Makedonya'daki gelişmelerle yakından ilgilenmektedir. Makedonya'daki Arnavutlar Kosova'daki gelişmelere, Makedonya-Arnavutluk ilişkileri ise, Makedonya'daki bu azınlıklara paralel ilerlemiştir.

Makedonya'da yaşayan Arnavutların büyük bir kısmı Müslüman, geri kalanı ise Hıristiyan'dır. Genellikle Hıristiyan Arnavutların Makedonya ile problemi yoktur.

Bugünkü Makedonya Cumhuriyeti'ni oluşturan topraklar, Balkan savaşları sonucunda Sırbistan'a bırakılan topraklardan oluşmaktadır. Makedonya için tarih boyunca verilen mücadelenin önemli bir sebebi de bölgenin karmaşık etnik yapısıdır. Bu etnik yapı, komşu ülkelerin Makedonya üzerindeki istek ve iddialarının temelini oluşturmaktadır. Makedonya farklı etnik kökenden insanların bulunduğu ve üst üste yerleştiği bir alandır. Farklı etnik gruplar, yüzyıllar boyu yan yana yaşamış olmalarına rağmen kimliklerini ve kültürlerini korumuşlardır.

Makedonya Cumhuriyeti'nin 1991-2001 yılları arasındaki dönemde en önemli sorunu Arnavutlar ile ilgiliydi. Sorun, Arnavutların Makedonlarla eşit statüyü, kurucu ulus, talep etmelerinden kaynaklanmaktaydı. Arnavutlar bu eşitliğin sağlanmasına en büyük engelin 1991 yılında kabul edilen anayasa olduğunu ileri sürmekteydiler. Anayasayla Makedonya Cumhuriyeti Makedonların ulusal devleti olarak ilan edilmiştir. Makedonya Cumhuriyeti vatandaşı olan diğer etnik gruplar ise azınlık kabul edilmiş ve durumları 1940'lı yıllardan itibaren kullanılan geleneksel azınlık statüleri çerçevesinde düzenlenmiştir.

Makedonya'da yaşayan Arnavutların sayısı değişik kaynaklarda farklı gösterilmektedir. 1993 yılında uluslararası gözetim altında gerçekleştirilen sayıma göre Makedonya'daki Arnavutlar nüfusun hemen hemen %23'ünü oluşturmaktadır; ama bu sayı Arnavutlara göre daha fazladır. Arnavutlara göre, Kosova'dan gelen Arnavutlar sayılmamaktadır. 1992 Ekim ayında çıkarılan Makedon Vatandaşlık Kanunu'na göre, vatandaş olabilmek için bu ülkede en az 15 yıl ikamet etmek gerekmektedir. Dolayısıyla Kosova ve Arnavutluk göçmenlerine vatandaşlık hakkı verilmemiştir (Szak 2007: 301-317). Ülkenin sosyal yapısı içinde azınlıkların oranı Tablo. 1'te belirtilmiştir.

Makedonya, farklı etnik, dinsel gruplar arasında barış ortamı yaratarak Balkanlarda "model ülke" olarak anılmaya başlamışken, Şubat 2001 tarihinde Kosova sınırına yakın kuzey bölgesinde ortaya çıkan UÇK adlı örgütün saldırıları Makedonya'da barış ortamının bozulmasında önemli bir rol oynamıştır. Makedon anayasasına göre azınlıkların ilk, orta ve lise düzeyinde kendi dillerinde eğitim görmelerine, dergi ve gazete yayınlamalarına TV ve radyo yayını yapmalarına izin verilmesine rağmen Arnavutların Makedon sisteminin işleyişi ile ilgili önemli şikâyetleri vardı. Arnavutlar nüfus olarak sayılarının resmi makamlar tarafından kasıtlı olarak az gösterildiğini ileri sürmekteydiler. Oysa Makedonya'da önemli bir Arnavut nüfusu bulunmaktadır. 1994 nüfus sayımına göre %22,9 oranında Arnavut yaşamaktadır. Bir diğer tepki nedeni ise, anayasal statü konusundaydı. 1974 Yugoslav anayasasına göre Makedonya'nın 3 kurucu milletinden biri de Arnavut-

lardı (diğerleri ise, Makedonlar ve Türkler) Arnavutlar 1991 yılında kabul edilen Makedon anayasasının kendilerini azınlık olarak gösterdiğini ileri sürerek kurucu millet statüsünün verilmesini, bir Arnavut üniversitesinin açılmasını, devlet organlarında etnik ayrımcılık yapılmamasını talep etmişlerdir.

Tablo 1: Makedonya'nın Etnik Yapısı (Akman 2006: 180)

Etnik Grup	Nüfus	Etnik Grup Nüfus Toplam Nüfusa Oranı (%)
Makedon	1.314.300	%64
Arnavut	429.562	% 22,8
Türk	97.416	%4,8
Romanyalı	55.580	%2,7
Sırp	50.000	%2,5
Diğer	44.160	%3,2
Toplam	1.991.018	%100

Ocak 1992'de Makedonya'da bir referandum yapıldı. Arnavutların çoğu Makedonya'da özerk olma yönünde oy kullandı. Birkaç ay sonra Makedonya Arnavutları, İlerida Özerk Cumhuriyeti'ni ilan ettiler. Bu çabalar, Arnavutların ortak bir lider bulamamaları ve Tiran'ın, Makedonya'da yaşanacak bir huzursuzluğun Sırbistan'ın bu ülkeyi işgal etmesine yol açacağı düşüncesiyle, Makedonya içinde ayrı bir cumhuriyet istemediklerini açıklamaları nedeniyle sonuçsuz kalmıştır.(Biberaj1998: 45)

1992 yılında Makedonya ve Arnavutluk arasındaki yakınlaşmayı takip eden Makedonya Devlet Başkanı Kiro Gligorov, Arnavut azınlığın haklarını genişletme konusunda çeşitli adımlar atmıştır. Arnavutluk devleti, Makedonya'nın bağımsızlığını baştan desteklemiştir, bu yüzden de tanımıştır. Çünkü Sırbistan ve Yunanistan'dan ayrı dost olan, Makedonya, Arnavutluk milli menfaatleri için hayati değere sahipti. Sırp-Yunan ittifakına karşı dengeyi sağlayacağından Arnavutluk ve Makedonya arasındaki ekonomik ve politik yakınlaşmanın gerekliliğini vurgulayan Berişa, bu ülke ile yakın bağlar kurmanın yollarını aramıştır. Arnavutluk Cumhurbaşkanı Berişa 1996 yılındaki bir konuşmasında: "Bağımsız bir Makedonya, Milosevic kontrolü altındaki bir Makedonya'dan daha iyidir" demiştir (Biberaj 1998: 245).

1996 yılından itibaren 2000 yılına gelene kadar Makedonya-Arnavutluk ilişkileri sabit bir seyir göstermiştir, çünkü her iki ülke de iç politikalarına dönük bir dönem yaşamıştır. Balkanlar'da kurulmaya çalışan Ortodoks ekseninde Makedonya kilit ülke konumundadır. Bu açıdan Arnavutluk ile Makedonya'nın iyi ilişkiler içinde olmasının, muhtemel bir Ortodoks ittifakını olumsuz etkileyebileceği yorumunda bulunmaktadır.

UÇK, Kosova Krizi sırasında Makedonya'nın kuzey bölgesine yerleşmiş ve 2001 yılı başından itibaren Makedonya güvenlik birimlerine karşı eylemler yapmaya başlamıştır. Bu saldırıların en önemli nedeninin Kosova'da yaşanan tecrübenin bir sonucu olarak barışçı mücadelenin dünya kamuoyunun ilgisini çekmekten uzak olduğu, buna karşılık silahlı eylemlerin çok daha büyük bir dikkat çektiğinin görülmesidir. Bu eylemlerin yoğunlaşması ve çatışmaların büyümesi Balkanlarda yeni bir istikrarsızlığa yol açtığı için başta ABD olmak üzere birçok devlet ve kuruluş sorununa çözüm bulmak için devreye girmiş ve yapılan görüşmeler ve uzlaşma konusunda taraflara uygulanan diplomatik baskı sonucunda Ohri Antlaşması ile sorun o zaman için çözülmüş gibi görünmektedir (http://faq.macedonia.org/politics/framework_agreement.pdf, 16.12.2012).

Kosova krizinin (1999) ortaya çıkardığı Kosovalı mülteci akımının Makedonya'yı istikrarsızlığa götüreceği korku yaratmıştır. Kosova'dan gelen Arnavutların bölgedeki demografik dengeyi tamamıyla Arnavutların lehine çevireceğinden ve bu gruplarla birlikte UÇK savaşçılarının da ülke topraklarına gireceğinden kaygılanılmıştır. Makedonya 1951 tarihli Mülteci Sözleşmesi'ne taraf olduğundan, sınırlarını mültecilere kapatması meşru bir davranış olmayacağından ve de Batı'nın tepkisini alacağından sığınmacılara kapılarını açmak zorunda kalmıştır.

Makedonya'da bulunan Arnavut kesimi 2001 yılına kadar haklar verilmesi için açık bir mücadele vermiştir. Mart 2001 yılında silahlı Arnavut gerillalarının faaliyetleri kaygı verici bir seviyeye ulaşmıştır. Makedonya'da faaliyet gösteren iki gerilla örgütünün, Sırbistan'ın güneyindeki ve Makedonya'nın kuzeyindeki Arnavut nüfusun çoğunlukta olduğu bölgelerin Kosova'ya ilhakı için silahlı mücadeleyi başlatması, dünya kamuoyunun dikkatini bu bölgeye yöneltmiştir. (<http://www.diplomatikgozlem.com/TR/belge/1-8306/balkanlarda-kanayan-yara-makedonya.html>, 14.12.2012). Makedonya, Kosova sınırındaki çatışmalar ve devam eden gerginlik nedeniyle, AGİT Daimi Konseyi'nden destek istemiş ve BM'den Kosova sınırında bir tampon bölge oluşturulması talebinde bulunmuştur. Arnavutluk Eski Başbakanı, Ilir Meta, açıklama yaparak, "Büyük Arnavutluk" istemediklerini bildirmiş ve gerillaların faaliyetlerinin durdurulmasını istemiştir. Yugoslav askeri ve Sırp polisi, NATO ile Yugoslavya arasındaki anlaşma çerçevesinde, Arnavutların etkin oldukları Kosova sınırındaki tampon bölgeye yerleştirildi. Makedonya devleti, birkaç kuşak sonra ülkede çoğunluğun Arnavutlardan oluşacağından endişe etmektedir.

Bu durumda, 2001 yılında yapılan bu değişiklikler Arnavut ve Makedon siyasi partileri arasında imzalanan Ohri Çerçeve Anlaşması'nın uygulanmasıyla ilgilidir. Bu anlaşma ise o sırada devam eden etnik çatışmaların durdurulması amacıyla ortaya çıkan bir Makedon-Arnavut uzlaşmasıdır. Bu uzlaşma devam eden çatışmaların ve uluslararası toplumun da baskısıyla, taraflar için "olmazsa olmaz" sayılabilecek konularda taviz verilmesiyle

ortaya çıkmıştır. Bu nedenle Ohri Çerçeve Anlaşması ve onun uygulanmasıyla ortaya çıkan siyasal sistemin asıl amacı, Makedon-Arnavut kesimlerin eşitliğini sağlayarak, etnik çatışmaların engellenmesidir. 2000 yılına kadar anayasa ve kanuna göre yüksek öğretim sadece Makedon dilinde yapılabiliyordu. Ohri Çerçeve Anlaşmasıyla taraflar ülke nüfusunun %20'sinin talebiyle devlet üniversitesinin kurulmasına karar verdiler. Netice itibariyle anayasa ve Ohri Çerçeve Anlaşması'nın tam olarak uygulanmasıyla Makedonya Cumhuriyeti fiili olarak iki uluslu bir devlet haline gelmektedir. (<http://www.kosovahaber.net/?page=2,14,8282,19.01.2013>) 1990'lı yıllardan itibaren Makedonya, Arnavut sorununu oluşturan Arnavut talepleri ve daha geniş anlamda bölgedeki Arnavutların, Arnavut ulusal birliği stratejisi dikkate alındığında Çerçeve Anlaşması'nın Makedonya'daki Arnavut sorununu hemen hemen sona erdirdiğini söylenebilir. Makedonya'nın bağımsızlığından itibaren Arnavutların talep ettiği siyasi, ekonomik ve kültürel hakların neredeyse tamamı Çerçeve Anlaşması'nın uygulanmasıyla Makedonya Cumhuriyeti pozitif hukukunun bir parçası haline geldi. Ohri Anlaşması'ndan ne Makedonlar ne de Arnavutlar memnun kalmışlardır. Özellikle "Arnavut Kurtuluş Ordusu" olarak kendini tanıtan örgüt "Arnavutların yaşadığı toprakların birleştirilmesi" amacıyla faaliyetlerine devam edeceğini belirtmiştir (Göktaş 1995: 148).

2001 yılındaki çatışmaların sona ermesinden günümüze kadar Arnavut baskısı sonucu Batı Makedonya'dan önemli sayıda Makedon'un Doğu Makedonya ve Üsküp'e göç ettiği konusunda yoğun bir propaganda yapılmaktadır. Dolayısıyla Makedonya'da Arnavut sorununun sona ermesinin, bir "Batı Makedonya Sorunu"nu ortaya çıkaracağı korkusu yaşanmaktadır.

1968'den itibaren Makedonya'daki Arnavutlar zaman zaman Arnavutluk'la birleşmeye varan siyasi talepler ortaya çıkarmışlardır. Kosova'da 1981 yılında ortaya çıkan olaylar, Makedonyalı Arnavutları da etkilemiştir. Makedonya Arnavutları kendilerini daha çok Kosova Arnavutlarıyla özdeşleştirmektedir. Bu durumda, onlar Yugoslavya Federasyonu'ndaki tüm Arnavutları kapsayan yeni bir devlet olmak istiyorlardı (Biberaj 1993:45). Ancak Makedon Hükümeti, Makedonya'da yaşayan Arnavutları sert önlemlerle cezalandırmıştır. Makedonya Hükümeti, 1974 yılı anayasa değişikliğininin, Makedonlar, Arnavutlar ve diğer topluluklar için yapıldığını teyit etmiştir. 1989 yılında anayasada yapılan değişiklikler ile Makedonya Devleti'nin "Makedonya halkı ile Arnavutluk ve Türk azınlıkların devleti" ifadesi "Makedonya halkının ulus devleti" olarak değiştirilmiştir. Makedonya'yı oluşturan diğer toplumlar anayasadan çıkarılmış ve böylece, Makedonya'da yaşayan diğer toplumlara azınlık statüsü verilmiştir (Yürür, 1999: 80).

Bugün, Makedonya'da bulunan iki Arnavut siyasi partisi, Demokratik Arnavut Partisi (PDSH) ve Demokratik Bütünleşme Birliği (BDİ) arasında, siyasi bir mücadele hissedilir. Hiçbir siyasi parti monopol olamamıştır bu yüzden de pozitif bir rekabetle karşı karşıdalar. Bu iki Arnavut siyasi parti-

nin standart oy sayısı getiren belli bir seçmen sayısı bulunmaktadır. Bu yüzden her iki parti de pan-Arnavut işbirliğinin eksikliğine karşı çok duyarlı olmadığı varsayılmaktadır. Başka bir deyişle, şu anda Makedonya'da Arnavut partileri daha çok yurt içinde yaşayan Arnavut vatandaşların çıkarlarını gözetleyerek siyaset yapmaktadır. Balkanlar'da yaşayan diğer Arnavut kesimin çıkarları ve ideallerine karşı Makedonya'daki Arnavut siyasi partilerin ilgisi daha arka planda olmaktadır. İki partinin bu tutumu, Kosova bağımsızlığını kazandıktan sonra ve Arnavutluk'un bir NATO üyesi olmasından kaynaklanmaktadır. Kendilerine, göreceli de olsa, daha rahat bir zemin sağlayan bu iki ülke etnik Arnavutlara karşı önemli bir adımlar atmalarını beklemektedir. Bu yüzden, Makedonya'daki Arnavut siyaset yapıcılarının sorumluluğu dış Arnavutlara karşı hafifletmektedir.

Tiran hükümeti için Makedonya çok önemli bir komşu ülkesidir. Orada yüksek oranda yaşayan Arnavut nüfusunu dolaysız bir şekilde kontrol altında tutmaya çalışmaktadır. Makedonya'nın istikrarsızlığı bölgenin istikrarsızlığına götürecektir. Çünkü Makedonya'da yaşayan Sırp nüfusu da etkilenmektedir. Makedonya'da yaşayan Arnavutların çıkartacağı herhangi bir sorun, Sırbistan hükümetini hareketsiz bırakmayacağı varsayılmaktadır. Makedonya-Arnavutluk ilişkileri Sırbistan-Yunanistan ittifakını dengelemektedir. Bu yüzden de, Makedonya'nın iç işlerine karışma eleştirilere rağmen Tiran hükümeti, Makedonya'da yaşayan Arnavutlarla zaman zaman etkileşim içerisinde. Arnavutluk, Makedonya'nın iç istikrarı Balkanlar'a da istikrar sağlayacağını savunmaktadır.

Arnavutluk hükümeti için, Makedonya'da yaşayan Arnavutların Makedonya siyasi hayatında etkin bir rol oynamalarına önem vermektedir. Bu yüzden orada yer alan siyasi partilerin sesi etkin ve Makedonya'nın iç istikrarına olumlu bir gidişatı olmasına katkıda bulunmaları yönünde çalışmaktadır.

Yunanistan'da Arnavut Varlığı ve Arnavutluk Siyaseti

Günümüz Yunanlıları'nın en büyük iddialarından birisi de kendilerinin antik Helenlerin doğrudan doğruya saf torunları olduğudur. Yunan tarihçiliğinde çok yaygın olan bir yaklaşıma göre, Yunan tarihi ve milleti aralıksız ve kesintisiz üç bin yıllık bir geçmişe sahiptir. Oysa Yunan nüfusunun, halkın etnik yapısının sürekliliğinin VI. yüzyıldan itibaren kesintiye uğradığı ve bu insanların Avar, Slav ve daha sonra Arnavut akınlarının sonucunda karıştığı bilinmektedir. Yunanistan'ın saf Yunanlılık iddiaları, hem tarihle hem de günümüz Yunanistan'ın etnik gerçekleriyle çelişmektedir (Woodhouse 1984: 127).

Yunanistan'da din ve dil gibi kültür faktörlerinin kimlik belirleyici olduğu, buna karşılık etnik açılardan bir bütünlüğün veya saflığın olmadığı

görölmektedir.² Burada yaşıyan etnik gruplar (azınlıklar) ve bunların sayıları Tablo. 2'de belirtilmektedir:

Tablo 2: Yunanistan'ın Etnik Yapısı (Akman 2006: 187)

Etnik Grup	Nüfus
Türk	120-130 bin
Makedon	30 bin
Bulgar	25 bin
Yahudi	6 bin
Ermeni	16 bin
Arnavut (Güney Epir)	95 bin (Arnavutlara göre 200 bin)
Vlah	100 bin

1912-1913 Balkan Savaşları sırasında Londra'da toplanan Elçiler Konferansı'nda iki aşamada bağımsızlığı ve sınırları belirlenen Arnavutluk'un özellikle Kosova ve Güney Epir'de önemli sayıda Arnavut soydaşı kalmıştır; yaklaşık yüz on beş bin Arnavut Kostur (Kastorya) ve Lerin (Florina) ile Çamerya bölgelerinde yaşarken, Yunan işgalleri sonucunda asimilasyona tabi tutulmuşlardır.

Birinci Dünya Savaşı'nın sonunda meydana gelen gönüllü ya da zorunlu göçler, Yunanistan'daki Arnavut sayısında düşüğe yol açmıştır. Lozan Barış Antlaşması çerçevesinde uygulamaya konan Rum-Türk Ahali Mübadelesi'yle beraber Yunanistan, bu protokolde "Müslüman" ifadesinin bulunmasından faydalanarak, mübadil olarak Türker'in yanı sıra, bu bölgelerde yaşayan binlerce Müslüman Arnavut'u da Türkiye'ye göndermiştir. Böylece Yanya'dan Preveze'ye kadarki hat boyunca, bütün Güney Epir'de ve Çamerya'da yaşayan Arnavutlar Yunanlılar tarafından mümkün olan her fırsatta dışlanacak, Ortodoks Arnavutlar da asimile edilmeye çalışılacaktı (Hatipoğlu 1999: 102).

Yunanistan'da yaşayan Arnavutları üç grupta toplayabiliriz:

- a. Ortodoks Arnavutlar (Arvanitler / Arvanites)
- b. Müslüman Arnavutlar (Çamerya/Tsamuria -Thesprotia Arnavutları)
- c. Soğuk Savaş sonrası Yunanistan'a gelen Göçmen/ Sığınmacı Arnavutlar. (Carter 1994: 241-248)

İlk iki kategorideki Arnavutlar Yunanistan devleti tarafından çeşitli zamanlarda ya sürgüne ya etnik temizliğe ya da asimilasyona uğratılmışlar-

² Bkz. **Materialembi Çamerinedhe Vorio-Epirin**, 1977, Arnavutluk Dış İşleri Bakanlığı Arşivi, Dosya No. 1135, s. 56.

dır. Atina yönetimleri bunların etnik kimliklerini ve varlıklarını tanımamakta, özellikle Ortodoks mezhebinden olanların “Yunanlı” olduğunu ileri sürmektedir. “Arvanites” olarak nitelenen bu grup içinde kendisini “Yunanlı” olarak tanımlayanların bulunduğu da bilinmekle beraber, bunun asıl temeli asimilasyona dayalı Yunan politikasında yatmaktadır. Müslüman Çamerya Arnavutları ise İkinci Dünya Savaşı’na kadar Güney Epir’de çoğunluğa sahip iken ve Yunan nüfusu bu bölgede azınlıktayken, 1944 yılındaki savaşta, Yunan İç Savaşı sırasında toplu katliama uğratılmışlardır. Hayatta kalabilenler etnik temizlik sonucunda, Arnavutluk’a ve başka ülkelere kaçmak zorunda bırakılmışlardır. Çamerya Sorunu’nu uluslararası arenaya getirmek üzere Ocak 1919’te, Paris Barış Konferansı’nın gündemine taşımıştır. 1922’de müttefik Devletler Dışişleri Bakanları Konferansı’nda da Çameryalıların yeniden vatanlarına dönmek istedikleri ve mülklerinin iadesi dile getirilmiştir. Müttefik hükümetlerinden Birleşmiş Milletlere kadar çeşitli formlara birer bildiri ve talep yazısıyla başvuran Çameryalılara kimse yardımcı olmamış, cevap dahi vermemişlerdir.³ 1947 ile 1990 arasında ise Enver Hoca rejimi bu konuda tamamen suskunluk içine girmiştir. 1945 olaylarından hemen sonra Yunanlı yöneticiler, bölgedeki demografik yapıyı alt üst etmek üzere buraya Yunanlı, Ulah ve Çingene nüfusu yerleştirme yoluna gitmiş; Ortodoks mezhebinden olup orada kalabilen Arnavutlara ise herhangi bir hak tanımamıştır. Ortodoks kimliğinin dışında Arnavut etnik kimliğini inkâr eden Atina’nın bu politikası sonucunda Çamerya Arnavutları kendi topraklarında kendi dillerini konuşamaz olmuşlar, yasaklarla sınırlandırılmışlardır. Asimile olmaları için de bütün tedbirleri alan Yunanistan, ayrıca sınır dışı edilen Çamerya Arnavutlarının mallarını ve mülklerini yeni sakinlere, hem de hiçbir yasal-hukuki dayanak olmaksızın dağıtmıştır. Bugün de Yunan hükümeti Çamerya Arnavutlarına ülkeye giriş izni vermemekte, dışlama ve ayrımcılık uygulamaktadır. Yunan yönetimi bölgedeki bütün yer adlarını Yunancaya dönüştürmüştür.⁴

Çamerya Sorunu, 1995 Ocak ayında La Haye’de Temsil Edilmeyen Milletler ve Halklar Örgütü’nün 4. Genel Kurulu’nda da gündeme getirilmiş ve 20-26 Ocak tarihleri arasında toplanan Genel Kurul’un besinci oturumunda 12 numaralı kararı olarak⁵ şu noktalar vurgulanmıştır:

- a- Çamerya halkının yeniden yurtlarına dönmesi ve vatandaşlık haklarının geri verilmesi
- b- Çamerya halkının mülklerinin geri verilme hakkının tanınması

³Daha ayrıntılı bilgi için bkz. **Dokumente Mbi Çamerinedhe te Ashtuqajturin “Epir i Veriut”**, 1945, Arnavutluk Dışişleri Bakanlığı Arşivi, Dosya No. 59/7, 1945, s. 45.

⁴Daha ayrıntılı bilgi için bkz. **Deklarata Mbi Provokacionet Greke ne Kufirin Tone**, 1944, Arnavutluk Dışişleri Bakanlığı Arşivi, Dosya No. 43, s. 36.

⁵ Karar No. 1995/12.

c- Uluslararası anlaşmalar ve belgelerden doğan uluslararası hakların tanınması, bunun için de Yunan Hükümeti'nin Çamerya Sorunu'nun tarihi gerçeklerini kabul etmesi ve hak ve çözümler için ciddi adımlar atması (Milo 1988: 54).

Çamerya Sorunu, bir taraftan gasp edilmiş mal ve mülk ve de vatandaşlık haklarından yoksun bırakılmış Arnavut azınlık, diğer taraftan küçük bir etnik Yunan grubuna sağlanan sosyal, ekonomik, kültürel ve siyasi imkânlar, Yunanistan-Arnavutluk ilişkilerindeki tek taraflı dengesizliğin örneğini oluşturmaktadır.

Üstelik bunlar bir AB üyesinin toprakları içinde yaşanmaktadır. BM Uluslararası Araştırma Komisyonu hazırlamış olduğu raporda 1944-1945 arasında Çamerya Arnavutlarına yönelik katliam ve baskıyı teyit etmiştir. Yunanistan'ın baskı ve yıldırma politikalarına rağmen halen Yunanistan'da yüz bin Çamerya Arnavut'u yaşamaktadır. Yunanistan bu azınlığı da yok saymaktadır (Mandacı vd. 2001: 39).

Bugün sınır dışı edilerek Arnavutluk'a yerleşmek zorunda kalan Çamerya Arnavutları, 1990'ların başından itibaren Yunanistan'da kalan mal ve mülkleri için tazminat talebinde bulunmaktadırlar. Fakat bu talepleri dikkate alınmamaktadır. Bu anlamda Çamerya Arnavutları sorunu henüz çözüme kavuşturulamamıştır (Coşkun 2001: 91).

Üçüncü kategoriye dâhil olan grup ise Soğuk Savaş sonrasında Arnavutluk'ta yaşanan siyasal, sosyal ve ekonomik çalkantılar sırasında, 1980'lerin sonu ile 1990'lı yılların başlarından itibaren bireysel veya kitle-sel teşebbüslerle, yasal veya kaçak yollarla Yunanistan'a gelen ve burada yasal veya kaçak yöntemlerle iş arayan göçmen/sığınmacı Arnavutlardır. Yunanistan AB üyesi olmasından dolayı, özellikle Soğuk Savaş sonrasında başta Arnavutluk olmak üzere birçok eski sosyalist ülke vatandaşları tarafından bir iş bulma alanı olarak görülmüştür. Bu yabancı göçmenlerin sayıları 1992 ile 1998 yılları arasında 250 bin ile 600 bin arasında değişirken, bunların ortalama 250 bin ile 350 binini Arnavut ekonomik göçmenler oluşturuyordu (Ivanov 1996: 10).

Ekonomik göçmen ya da sığınmacı akımın ve özellikle Arnavutların kitleler halinde Yunanistan'a gelmeye başlamasıyla beraber, Yunan basınında, göçmenlerin Yunanistan için bir tehdit oluşturduğu, ülkede yaşanan suç oranının bu göçmenler yüzünden arttığı, Arnavutların Yunanistan sınırları ve toplumu için açık tehlike olduğu, beş yüz bin işsiz ülkeyi istila ettiği, karadan ve denizden yasadışı göçmen istilasına uğratıldığı şeklindeki haberler, bir taraftan medyanın "duyarlılığını" göstermekte, diğer taraftansa olumsuz bir kamuoyu yaratmaktaydı. Bir "öteki" yaratmak ve bu ölçüte göre Arnavutları yargılamak şeklinde gelişen olaylar, insan hakları örgütlerinin dikkatini çekmekteydi. (Thomas 1992: 15)

1990'lı yıllardaki çeşitli insan hakları raporlarında Yunanistan'ın göçmen/sığınmacı politikaları eleştiriliyordu. Önyargılı davranmaya açık olan

Yunan toplumunda Arnavutlara karşı hızla gelişen bu düşmanca tutum, bazı farklı durumlar da arz etmekteydi. Yasadışı göçmen olmalarından dolayı Arnavutları çok ucuza çalıştıranlar olduğu gibi, emeğinin karşılığını hiç vermeyenler ve bir hak talep ettiği takdirde polise bildirme tehdidinde bulunanlar da vardı (Ministry of Foreign Affairs of Turkey 1999: 5-19). Yunanistan çeşitli önlemler almakta ve insan hakları örgütlerinin gündemine girecek derecede ayrımcı politikalar gütmektedir. 1998'de Yunanistan'a göçen Arnavutlar için bazı olumlu "statü tanıma" düzenlemelerine gidildiyse de, Yunan toplumundaki "Albanofobia" çeşitli olaylara yol açmaktadır. Göçmen ya da sığınmacı Arnavutlar arasında Ortodoks olanlar da bulunmaktadır ve Yunanistan'ın "Kuzey Epir" diyerek göz diktiği Güney Arnavutluk'tan gelen bu insanlara şantajla isimlerini değiştirip Yunan isimleri almaları dayatılmaktadır. Göçmen/sığınmacı Arnavutlar bazı bilim çevreleri nce "azınlık grup" olarak da nitelendirilmektedir (Hatipoğlu 2001: 39).

İstatistik verilerine baktığımızda, diasporada da bulunan Çameryalı nüfusunun artışı 80-100 bin civarı arasında değerlendirilmektedir. Bu göz ardı edilecek bir rakam değildir. Yunanistan Devleti, Yunanistan'da yaşayan Çameryalıların, nüfusun çok küçük bir oranını (0,2-0,3) teşkil ettiklerini iddia etmektedir. Onun asıl endişesi, Arnavutluk'tan özellikle 1991 yılından sonra gelen ekonomik göç olmaktadır. Yunanistan Devleti'ne göre bu göçün yapay bir etnik azınlık yaratma tehlikesi mevcuttur.

Kosova ve Makedonya'daki gelişmeleri Atina, "2,5 Arnavutluk tehlikesi" olarak yorumlamaktadır. Bundan kastedilen, Arnavutluk Cumhuriyeti'nin yanı sıra Kosova'dan, Makedonya'dan gelecek göçle yoğunlaşacak Arnavut nüfus dolayısıyla ikinci bir Arnavut ülkesinin kurulması ve devamında Çamerya'nın da "yarım ülke" haline gelmesidir. Uluslararası ilişkilerin temel kuralları ve mantığı ile devletler sistematığının zemini, keza AB ilke ve politikaları, "2,5 Arnavutluk korkusunun" yersiz olduğunu kanıtlamaktadır.⁶

"2,5 Arnavutluk kaygısı" Atina'nın savunma ve dış politikasındaki bazı program ve projelerini de beslemektedir. Avrupa Ordusu'nun bel kemiği olmayı arzulayan Yunanistan'ın duvarların yıkılmasından bu yana izlediği Balkan politikası incelendiğinde, Makedonya, Kosova, Bulgaristan, Türkiye ve Arnavutluk siyasetleri belirli bir saldırgan üslup içermektedir. (Kofos 2002: 151)

Atina'nın Çamerya konusuna yaklaşımı bu kaygıları güçlendirmektedir. Toprak kaybı endişesini yaşayan Yunanistan, esneklik gösteremediğinden dolayı karşı tarafı kışkırtmaktadır. Hukuki zeminlerin kurulmaması ve gerekli adımların atılmaması halinde, Balkanlar'ın sorunlu bir bölge halinde olduğu açıktır.

---

⁶ Daha ayrıntılı bilgi için bkz. "Debates", *Journal of Southern Europe and the Balkans*, November 2002, Vol. 4, Issue 2, s.207-208.

1991 yılında çok partili sistemin gelmesiyle, Arnavutluk hükümeti daha çok demokratik kurumlarla ve demokratikleşme süreciyle ilgilenmiştir. Bu yüzden, Çamerya sorununun taşıdığı gerçek boyutları, Arnavutluk hükümeti tarafından hiçbir zaman ciddi olarak uluslararası arenada yansıtılmamıştır. Bugün Arnavutluk hükümetinin sorunla ilgili asgari olarak iddia ettiği şunlardır:

- 1- Çameryalı Arnavutların mülk haklarını geri almak,
- 2- Yunanistan'dan göç eden Çameryalıların tekrar Yunanistan'da bulunan aileleriyle birleşmeleri.

Arnavutluk Parlamentosunda Çameryalıların haklarını savunmaya çalışan etnik yapılı, Adalet Entegrasyon ve Birlik Partisi'nin (PDIU) kurulması Yunanistan'ı rahatsız etmiştir. Bu partinin faaliyetlerinin Yunanistan'ın bütünlüğünü tehdit ettiği iddia edilmektedir. PDIU, Pan-Arnavutluk Ekonomik Commonwealth'in fikir babası olmuştur. Bu girişim Arnavutluk sorununu çözmeye yönelik ilk adım olarak değerlendirilebilir. Arnavutluk sorununun çözülmesi, Arnavut milletinin istikrarlı bir ekonomiye sahip olabilmesi için, Arnavutluk Cumhuriyeti, Kosova Cumhuriyeti ve komşu ülkelerde bulunan Arnavutların ekonomilere rakip olmalarından öte, tamamlayıcı ekonomiler niteliğinde olmalıdır. Bu proje için PDIU; Kosova ve Makedonya'daki ekonomileri değerlendirerek ülkelerin liderleri ile bir araya gelmiştir. Ülkeler arasında uzman çalışma grupları ekonomik altyapıyı oluşturmak için çaba göstermektedir. Aynı zamanda PDIU, bu amacı destekleyen değişik STK'larla işbirliği yapmaktadır. PDIU, Arnavut firmaların kazançlarını arttırmak için "Blej Shqip" ("Arnavutça Satın Almak") girişimini başlatmıştır ve Arnavutluk-Kosova arasında gümrük vergilerini kaldırmaya yönelik çalışmalar sürdürmektedir. Başka bir deyişle ulusal birlik ekonomik birlikten başlama fikri ortaya konulmuştur.

Arnavutluk Devletinin Yeni Dış Politikası: Yeni Milliyetçilik

Balkanlardaki "Arnavut Sorunu" ciddi bir sorun olarak varlığını korumaktadır. Bu sorunun nasıl çözülebileceği konusu ise belirsizliğini korumaktadır. Bu sorunun birkaç Balkan devletini ilgilendiriyor olması ve Arnavutlar arasında yayılan milliyetçilik duygusu gelecekte yeni çatışmaların habercisi olarak değerlendirilebilir.

Arnavutluk'ta özellikle Soğuk Savaş'ın sonuna kadar ikinci planda kalan "Arnavutluk sorununu" bu dönemde en etkin şekilde tekrar ortaya çıkması uluslararası camianın da dikkatini çekmiştir. Bugün Arnavutluk Devleti'nde genel olarak siyasi partilere baktığımızda ülkede en büyük iki parti DP (Demokratik Parti) ve SP (Sosyalist Parti) milliyetçi ideolojiyi savunan siyasi partilerle koalisyon yapmak eğilimindedir. Bu durum uluslararası camianın da tepkisini çekmektedir.

Tartışılması gereken soru şudur: Arnavutluk'ta son zamanlarda ortaya çıkan milliyetçilik eğiliminin taşıdığı ilk anlamını mı yorumlanmalı yoksa bu

unsur 1991'den beri artık alternatifli bir şekilde iktidara gelen siyasi partilerin (SP-DP) eskimiş oyunlarına karşılık yeni bir maske olarak mı ortaya çıkmıştır? "Arnavutluk sorunu" 1913 yılından beri çözüm beklemektedir. Balkanlar'da beş ülkede dağılmış olarak bulunan Arnavut nüfusu siyasi partilerden çok rahatsızdır. Bir çatı altında olmaları için değişik lobilerden çıkan sesler gittikçe daha güçlü olmaktadır. Bu yüzden ölçüm olarak küçük kalan ama Balkanlar'da stratejik bir öneme sahip olan, Arnavutluk uluslararası camia tarafından daha çok dikkate alınmalıdır. Eskiden gelen sorunlar zamana yayıldıkça bölgenin istikrarını ve güvenliğini tehdit etmektedir. (<http://www.lajme.gen.al/2011-04-09/pdiu-ceshtja-came-ekziston-dhe-ne-do-te-kthehemi-ne-cameri.html>, 12.07.2012)

Yeni kurulan partilerin (Kırmızı Siyah Birliği⁷, Yeni Demokratik Nefes) ortak noktası milliyetçi temelli olmalarıdır. Kısa bir zamanda Arnavutluk içerisinde milliyetçi eğimli gelişen olaylar uluslararası camianın dikkatini çekmektedir. Böylece, 28 Kasım 2012 tarihinde, bağımsızlığının 100. yıl dönümü dolayısıyla Arnavut milliyetçiliği son dönemde bölgede ön plana çıkarken, Arnavutluk Başbakanı Sali Berişa'nın, tüm Arnavut topraklarının birleştirilmesi yönündeki ifadeleri rahatsızlığa yol açtı. "Büyük Arnavutluk" ideali olarak bilinen Arnavutların birleşmesi tezi son dönemde sıkça gündeme getirilmeye başlandı. Bu yöndeki düşüncelerini zaman zaman dile getiren Berişa'nın, son olarak Vlor'a'da yaptığı konuşmada, Yunanistan, Makedonya ve Karadağ sınırlarında kalan bazı Arnavut kasabalarının da bu tezin bir parçası olduğunu söylemesi tansiyonu yükseltti. Sali Berişa'nın "Büyük Arnavutluk" çağrısına Makedonya İslam Birliği Başkanı Süleyman Reçepi'den de destek geldi. Ülkede Arnavutça yayın yapan bir gazeteyle demec veren Reçepi, "Arnavutluk topraklarının birleşmesi Allah'ın dileğiydi" ifadelerini kullandı. Bu olaylara karşı, Makedonya Cumhurbaşkanı Gorge İvanov ve Yunanistan Dışişleri Bakanı Dimitris Avramopulos, daha önce planlanmasına rağmen Arnavutluk'un bağımsızlığının 100. yıl dönümü kutlamalarına katılmaktan bu yüzden son anda vazgeçti (<http://www.sabah.com.tr/Dunya/2012/12/01/buyuk-arnavutluk-gerginligi>, 16.01.2013)

Arnavutluk'un etnik birliği için iki akım vardır: radikaller ve liberaller. Radikal akıma ait olanlar Makedonya, Karadağ ve Sırbistan'da yasa dışı olarak varlıklarını sürdürmektedirler. Bu akımın temsilcileri etnik birliğini şiddet kullanarak gerçekleştirmelerini amaçlamaktadır bu yüzden AB ve diğer uluslararası aktörler tarafından terörist örgütler olarak adlandırılmaktadır.

---

⁷Arnavutluk'ta milliyetçi eğilimiyle bilinen Kırmızı ve Siyah İttifakı Partisi de Arnavutluk ile Kosova'nın birleşmesi için referandum kampanyası başlatmıştı. Kırmızı ve Siyah İttifakı yayınladığı bildiriyle, Arnavutluk ve Kosova arasındaki sınırların kaldırılmasını istemişti. İttifak, 28 Kasım'da Arnavutluk ile Kosova arasındaki Morina Sınır Kapısı'na giderek, referandum için gerekli 50 bin imzanın toplanmasına dair kampanyanın başlatıldığını duyurmuştu. Daha ayrıntılı bilgi için bkz. <http://www.sabah.com.tr/Dunya/2012/12/01/buyuk-arnavutluk-gerginligi> (16.01.2013).

Liberal akım ise, aşamalı bir etnik birlik hedeflemektedir. Yasal araç olarak, diplomasiyi ve Balkanlar'da bulunan Arnavutların insan haklarını geri kazanma bazlı bir yöntem kullanmaktadır.

“Büyük Arnavutluk Projesi” bazı kaynaklarda uç bir fikir olarak gösterilmekte, Balkanlardaki dengeleri sarsabileceği ve bu durumun kabul edilmeyeceği belirtilmektedir. Ancak bu öngörünün, dengeyi kimin bozmak isteyeceği ve kimin yeni oluşan dengeden faydalanacağına bağlı olduğu değerlendirilmektedir. Bazen bozulan dengeler bazı bölge dışı aktörlerin menfaati için gerekli olabilmektedir. Akademisyen, Hasan Ünal, bir makalesinde “Büyük Arnavutluk Projesi”nin gerçekleşme ihtimalinin çok zayıf olduğunu belirtmektedir. Ünal'a göre altı buçuk ila yedi milyonluk bir Arnavut kitlenin aynı devlet çatısı altında toplanmasıyla meydana gelecek yeni güç merkezi Balkanlar'daki dengeleri sarsacağı için, Batılı ülkeler buna izin vermeyecektir. Ayrıca Arnavutlar tarihin hiçbir döneminde tek çatı altında yaşamadıkları için, ortak bir tarih bilinci oluşmamıştır. Balkanlarda Arnavut nüfusunun yaşadığı bölgeler arasındaki sosyal, kültürel, dini ve ekonomik farklar Arnavutların bir araya gelmesine engeldir.(Ünal 2009: 8)

Bu görüşün tam tersine görüş sahibi olan akademisyenler de bulunmaktadır. Böylece, “Doğal Arnavutluk Platformu”nun (“Platforma E Shqipërisë Natyrale”) lideri, akademisyen, Koço Danaj'ın Arnavutların yaşadığı toprakların tek bir devlet çatısı altında toplanmasıyla 2013 sonunda Balkanlar'daki Arnavut sorununun sona ereceği açıklaması ya da tezi de endişelere yol açmaktadır. Nitekim Doğal Arnavutluk Platformu'nun fikirlerini Kosova, Makedonya ve Karadağ'da da paylaşan kesimlerin bulunduğu biliniyor (http://pashtriku.beepworld.de/files/Kosova_09/qershor-09/20-26.09/koco_danaj_shqiptaret_nuk_jane_tragjiketeevropes_20.6.09.htm, 23.11.2012) Danaj'a göre Doğal Arnavutluk için yedi aşama bulunuyor ve bu sürecin aşamalarını izah ediyor:

1. Arnavutluk ve Kosova arasındaki sınırın ve gümrüğün kaldırılması. Bu adımın en büyük destekleyicisi, Kosova'nın “Vetevendosya” partisinin lideri, Albin Kurti. Kurti, Kosova ve Arnavutluk arasındaki birleşme ile atılması, bunu Makedonya'daki Arnavutlarla gerçekleştirilecek bir birleşmenin izlemesi tüm diğer adımların ise bundan sonra gelmesi gerektiği yönündeydi. Kurti, “Büyük Arnavutluk” ifadesini de “doğal olarak Arnavutlara ait topraklar, “Doğal Arnavutluk” ifadesini de reddederek siyasi bir topluluk olarak tanımladığı “halklar”ın hayallerinin ve isteklerinin esas alınması gerektiğini savunuyor. Daha açık bir ifadeyle tüm adımların birer referandumla gerçekleştirilmesi gerektiğini vurguluyor. Ancak sonuçta fikri anlamda tüm yollar aynı noktaya çıkıyor.

2. Arnavutluk ve Kosova'da tek millet-tek dil prensibiyle tek eğitim sistemine geçilmesi;

3. Arnavutluk, Kosova, Makedonya, Preşova ve Karadağ'daki ana Arnavut partilerinin katılımıyla tek bir Arnavut parti forumunun oluşturulması;

4. Arnavutluk Anayasası'nda birleşme sürecine ilişkin düzenlemelerin yapılması;

5. Bir referandum ile Arnavutluk ve Kosova Konfederasyonu'nun kurulması ve Makedonya için federalizm, Preşova Vadisi için serbest bölge talebinde bulunulması;

6. Çam Arnavutları sorununun Çamerya ve Arnavutluk arasında kabul edilecek bir serbest bölge kararı ile çözülmesi;

7. Tek bir "Doğal Arnavutluk" devletinin kurulması. (http://www.21yyte.org/tr/yazdir6707-Balkan_Beneluksu_Ve_Buyuk_Arnavutluk_Tartismalari.html#_ftnref7, 21.11.2012)

"Arnavutluk Sorunu" ve Türkiye

Arnavutluk Devlet'in etnik Arnavut varlığı ile ilgili komşu ülkeleri ile sorun yaşadığı halde Türkiye'yi de etkileyeceği düşünülmektedir. Çünkü Dünya tarihinde her zaman büyük devletlerin güç mücadelelerine sahne olmuş Balkanların Türkiye'nin dış politikası için de özel bir öneme sahip olduğunu belirtmek gerekmektedir. Bu durum Türkiye'nin de bir parçasının Balkanlar'da olmasından kaynaklanmaktadır. Bu çerçevede, Balkanlar'da barış ve istikrarın korunması Türkiye için hayati öneme haiz bir konudur. Her şeyden önce Balkanlar Türkiye'nin Avrupa'ya açılan kapısıdır. Türkiye ve diğer Balkan ülkeleri halkları arasında önemli akrabalık bağları mevcuttur. Diğer yandan, özellikle Balkan Savaşları sonrasında Balkan yarımadasının değişik bölgelerinden Türkiye'ye göç etmiş insanlar bulunmaktadır. Balkanlar'da ortaya çıkan bunalımlar, Türkiye'ye yönelik mülteci akımına yol açmıştır.

Türkiye'nin Balkanlardaki yeri, sadece bir bölge ülkesi olmanın ötesinde bir anlam taşımaktadır. Her şeyden önce Türkiye sadece Balkanlar için değil, Kafkasya, Orta Asya ve Orta Doğu ekseninde veya Avrasya bütünlüğü içinde önemli bir güç odağıdır. Bu bakımdan Türkiye, geniş bir sahaya yayılan bu jeopolitik merkezi konumunun ortaya çıkardığı imkânlar bütünlüğünü, Balkanlara taşımak durumundadır.

Balkan ve Anadolu yarımadağını birbirinden ayıran, fakat aynı zamanda bu iki yarımadağı birbirine bağlayan Türk Boğazları, Trakya ile birlikte bütün Balkan Yarımadasını, Türkiye için, kritik bir ileri savunma bölgesi durumuna getirmiştir. Türkiye'nin bu bölgedeki sorunlara yaklaşırken elinde önemli bir kozu vardır. O da şimdiye dek Balkanlardaki gerek Müslüman ya da Türk kökenli azınlıkları gerekse, Yunanistan'daki Makedonlar gibi, diğer azınlıkları hiçbir zaman kışkırtmaması, bunları bir baskı unsuru olarak kullanmamış olmasıdır (Uzgel 1998: 39).

Bunları özetleyerek, "Arnavutluk sorunu"na karşı Türkiye'nin gösterebileceği tepki ile ilgili bu maddeler sıralanabilir:

1. Türkiye-Arnavutluk arasında olan tarihsel bağ Türkiye'yi, Balkanlar'da Arnavutluk'un yaşayabileceği sorunlara karşı arabulucu rolünü üstlenmeye itebilir. Arnavut sorunu" bölgede olumsuz etkiler bırakabilir ve bir bölge aktörü olarak Türkiye de etkilenebilir.

2. Türkiye bölgede etki sahibi olmak veya var olan etkisini güçlendirmek amacıyla Arnavut sorununda arabulucu rolünü üstlenmek isteyecektir. Türkiye, bu soruna müdahil olarak "alanı" (sphere of influence) başka devletlere (AB, ABD gibi) bırakmayacaktır.

3. Türkiye'nin arabuluculuğu uluslararası barışa hizmet olabilir.

Sonuç

Arnavutlar, Balkanların demografik açıdan en fazla dağılmış uluslarından birisidir. Özellikle Soğuk Savaş sonrasında Arnavutluk dışında kalan Arnavutlar irredentist emellerin çatıştığı en kritik coğrafyalarda yaşamalarından dolayı dünya kamuoyunun en fazla ilgisini çeken uluslardan biri haline gelmiştir. Arnavut milliyetçiliği, Soğuk Savaş sonrası milliyetçiliğin gelişimi açısından ilginç bir örnek olma özelliği taşımaktadır. Bugün Kosova, Makedonya, Yunanistan ve Karadağ'da yaşayan Arnavutlar arasında hızla yayılan bu milliyetçilik dalgası "Arnavut Sorunu"nu dünyanın gündemine taşımıştır. Nitekim Kosova'nın yüzde 92'si; Makedonya'nın yüzde 25'i (Arnavutlar bu oranı yüzde 35-40 olarak vermektedir); Karadağ'ın yüzde 5'i (50 bin civarı) Arnavut asıllılardan oluşuyor. "Büyük Arnavutluk" projesinin gerçekleşmesinin mümkün olup olmadığından ziyade böyle bir alternatifin çok canlı olarak hissediliyor olması asıl sorgulanması gereken nokta gibi görünüyor.

Etnik Arnavutluk'un gerçekleşmesi için birçok engelin ortadan kaldırılması gerekmektedir. Bunlardan bazıları şunlardır:

1. Öncelikle Arnavutluk Devleti Balkanlar'da bir Arnavut bütünleşmesini sağlayacak ekonomik ve askeri altyapıya sahip değildir.

2. Beş ülkede, dağınık bir Arnavut nüfusu bulunmakta, Arnavutluk Devleti'nin nüfusu kadar ülke dışarısında da Arnavutlar yaşamaktadır.

3. Arnavutlar tarihin hiçbir döneminde tek çatı altında yaşamadıkları için ortak bir tarih bilinci oluşturmamıştır.

Bu ülkede din birliği üzerine bir ortak kültür oluşmamıştır. Kültürel ve dinî ayrılıklar ilk anda fark edilemese de bu toplulukların kolay bir araya gelmesine müsaade etmeyecek derecede olduğu düşünülmektedir.

Arnavutluk'taki genç nüfus büyük çoğunlukla, Makedonya ve Kosova Arnavutlarına oranla daha az milliyetçidir. Buradaki en önemli faktör Arnavutluk vatandaşlarının ne Makedonya ne de Kosova Arnavutlarının yaşadığı acıları ve savaş ortamını yaşamamış olmalarıdır. Savaşı ve savaşın getirdiği

yoksulluğu yaşamayan Arnavutluk vatandaşlarının kendi gelecek ve refahlarından daha fazla "Büyük Arnavutluk" hayalini düşünmeleri beklenemez. Sonuç olarak "Büyük Arnavutluk" hayalinin belki de kalbi noktasında olan Arnavutluk'ta bugün itibariyle bu ideal pek rağbet görmemektedir.

İdeallerin öncelikle büyük çoğunluklar tarafından kabul görmesi ile birlikte gerçeği ele alındığında bugün itibariyle "Büyük Arnavutluk" söylemi geçerliliğini korumakla birlikte, yakın bir zamanda gerçekleşmeyecektir.

KAYNAKÇA

--- (2002). "Debates", Journal of Southern Europe and the Balkans, Vol. 4, Issue 2.

---(1999). "Ethnic Albanians in Greece", Ministry of Foreign Affairs of Turkey: Ankara.

AKMAN Halil (2006). Paylaşılmayan Balkanlar, IQ Yayınları: İstanbul.

BANDOW Dough (2000). "NATO's Hypocritical Humanitarianism", NATO's EmptyVictory, CATO Institute: Washington.

BIBERAJ Elez (1998). Albania InTransition: TheRocky Road To Democracy, Westview Press: Boulder.

CARTER F. W. (1994). "Ethnicity As a Cause of Migration in Eastern Europe", Geo-Journal, Vol. 3, No. 3, s. 241-248.

COŞKUN Birgül Demirtaş (2001). "Arnavutluk'un Dış Politikası ve Balkanlar'da Arnavut Sorunu", Balkan Diplomasisi, ASAM Yayınları, Ankara.

Deklarata Mbi Provokacionet Greke ne Kufirin Tone (1944). Arnavutluk Dışişleri Bakanlığı Arşivi, Dosya No. 43.

Dokumente Mbi Çamerinedhe te Ashtuquajturin "Epir i Veriut" (1945). Arnavutluk Dışişleri Bakanlığı Arşivi, Dosya No. 59/7.

EROL Mehmet Seyfettin Erol (1999). Hayalden Gerçeğe Türk Birleşik Devletleri, İrfan Yayınevi: İstanbul.

GÖKTAŞ Oktay (1995), Balkanlar'ın Anahtar Ülkesi Arnavutluk, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi).

http://pashtriku.beepworld.de/files/Kosova_09/qershshor-09/20-26.09/koco_danaj_shqiptaret_nuk_jane_tragjiketeevropes_20.6.09.htm, 23.11.2012.

<http://unpan1.un.org/intradoc/groups/public/documents/untc/unpan014972.pdf>, 23.12.2012.

http://www.21yyte.org/tr/yazdir6707-Balkan_Beneluxu_Ve_Buyuk_Arnavutluk_Tartismalari.html#_ftnref7, 21.11.2012.

<http://www.lajme.gen.al/2011-04-09/pdiu-ceshtja-came-ekziston-dhe-ne-do-te-kthehemi-ne-cameri.html>, 12.07.2012.

<http://www.sabah.com.tr/Dunya/2012/12/01/buyuk-arnavutluk-gerginligi>, 16.01.2013.

International Crisis Group, "Pan-Albanianism: How Big a Threat to Balkans?", Europe Report, No. 153, Tirana/Brussels.

IVANOV Andrey (1996). The Balkans Divided: Nationalism, Minorities, and Security, Euro-Atlantic Security Studies: Frankfurt.

KELSTRUP Marten (2004). "Globalisation and Societal Insecurity: the Securitisation of Terrorism and Competing Strategies for Global Governance", Contemporary Security Analysis and Copenhagen Peace Research, Routledge: Londra, s. 106-116.

KOFOS Evangelos (2002). "The Albanian Question in the Aftermath of the War: A Proposal to Break the Status Deadlock", Journal of the Southeast European and Black Sea Studies, Vol. 2, Issue 1, s. 125-223.

KUT Şule (1993). Makedonya ve Sorunları, TÜSES Vakfı Araştırma Raporu, No. 64, İstanbul.

MANDACI Nafiz vd. (2001). "Balkanlar'da Azınlık Sorunu: Yunanistan, Arnavutluk, Makedonya ve Bulgaristan'daki Azınlıklara bir Bakış", Stratejik Araştırma ve Etütler Milli Komitesi (SAEMK): Ankara.

Materialembi Çamerinedhe Vorio-Epirin (1977), Arnavutluk Dışişleri Bakanlığı Arşivi, Dosya No. 1135.

MILO Paskal (1998). "Greater Albania", Between Fiction and Reality, Tirane.

SAMANCI Uğur (2009). Uluslararası Adalet Divanının Kosova'nın Bağımsızlık İlanına İlişkin Danışma Görüşü", Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt: 11, Sayı 2, s. 123-194.

SZAK Andrea (2007). "Kosovo's independence policy: Historical background of Serbian-Albanian ethnical conflict", AARMS, Vol. 6, No. 2, s. 301-317.

THOMAS Timothy L. (1992). "Ethnic Conflict: Scourge of the 1990s", Military Review, s. 15-26.

UZGEL İlhan (1998). "Kosova Sorunu ve Türkiye", Mülkiyeliler Birliği Dergisi, Ankara, Cilt 22, Sayı 210-212, s. 37-45.

ÜNAL Hasan (12.03.2009). "Büyük Arnavutluk Mümkün mü", Zaman Gazetesi.

WOODHOUSE Christopher M. (1984), Modern Greece: A Short History, Faber and Faber: London.

YALİM Burak, "Büyük Arnavutluk", http://www.academia.edu/204588/Buyuk_Arnautluk, 15. 01.2013.

YÜRÜR Pınar (1999), Geçmişten Günümüze Kosova Sorunu, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi).